

DOBRUCA YÖRESİNDE XVI. YÜZYILDA GAYR-İ SÜNNÎ İSLAM'IN İZLERİ

Ayşe Kayapınar*

ÖZET

IV. yüzyıldan başlayarak Dobruca yöresi, çeşitli Türk kavimlerinin göç yolları üzerinde önemli bir durak işlevini görmüştür. Bundan dolayı bölge, çok eski tarihlerden itibaren Türk kültürüyle tanışmıştır. XIII. yüzyılda ise, Dobruca ilk Müslüman Türk sakinlerine kapılarını açmıştır. Osmanlı idaresi ise, Dobruca'daki Türk kültürünü daha da kuvvetlendirecektir. IV. yüzyıldan XVI. yüzyıla kadar Dobruca'da Türk kültüründe mevcut çeşitli katmanların görüldüğünü söyleyebiliriz. Çalışmamızda gayr-i Sünnî İslam kavramı, Dobruca yöresinde karşılaştığımız Babailik, Kalenderîlik, Bektaşîlik, Hurufîlik, Bedreddinîlik ve Kızılbaşlık gibi İslam'ın çeşitli algılayış şekillerini ifade etmek için kullanılmıştır.

Bu çalışmada XVI. yüzyılda Silistre Sancağı'na ait tapu tahrir defterlerinden istifade ederek Dobruca olarak adlandırılan bölgede vakıf, tekke ve zaviyeler ele alınmış, yer ve şahıs adları üzerinden hareketle Türk kültürünün bir parçası olan gayr-i Sünnî İslam'ın izleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Dokuz alt başlığın yer aldığı yazımızın sonunda yer adları konkordansını içeren bir tablo ile birlikte XVI. yüzyılda Dobruca'da gayr-i Sünnî İslam'ın görüldüğü yerlerin haritası verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Rumeli, Dobruca, İslam, Bektaşîlik, Osmanlı.

Giriş

Dobruca yöresinde Türk İslam yerleşiminin izlerini, vakıf, tekke ve zaviye kayıtlarıyla onomastik ve toponomiden takip etmek mümkündür. Osmanlı tahrir defterleri hem yer ve hem de şahıs adlarına dair teferruatlı bilgi ihtiva etmektedir. Çok çeşitli Türkçe yer adlarına rastladığımız Dobruca'da henüz toponomi üzerinde ayrıntılı araştırmalar yapılmamıştır. Oysa bu datalar hem dilbilimsel hem beşerî coğrafya ve hem de halkbilimi açısından Dobruca'daki Türk yerleşimleri için önemli ipuçları vermektedirler. Günümüz Bulgaristan'ındaki Türkçe yer adlarının tamamı Bulgarcaya çevrilmiştir. Dolayısıyla tahrir defterlerinde rastladığımız köyleri günümüze bağlamak, lokalizasyonunu yapmak başlı başına bir sorundur (Acaroğlu, 2006). Diğer taraftan Osmanlıların Avrupa'daki toprak kayıplarına paralel olarak Anadolu istikametinde yaşanan göçler, Dobruca'yı da etkileyerek XVI. yüzyılda ismine rastladığımız pek çok köyün yok olmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla bu durum, bölgedeki herhangi bir Türk köyünün tarihini yazmada ve yerleşim birimlerinin lokalizasyonunda problemler yaşanmasına yol açmaktadır. Dobruca'da Türkçe olan şahıs adları üzerinde de incelemeler henüz yapılmamıştır. Şahıs adlarının incelenmesi de enteresan sonuçlar verebilir.

Bu çalışmada, Osmanlı tahrir defterlerinde geçen yerleşim birimlerinin ve bazı şahıs adlarını inceleyerek Dobruca'da Bektaşî-Babaî geleneklerinin izlerini tespit etmeye ve vakıf, tekke ve zaviye kayıtlarına dayanarak Dobruca'da sūfiliğin tarihine katkıda bulunmaya çalışacağız. Hazırladığımız yer adları ve zaviye listesinin eksiksiz olduğu iddiasında değiliz. Yer adları listesinde büyük ölçüde Alevî-Bektaşî geleneğinde dede, baba, halife gibi kavramların yer aldığı isimleri tercih ettik. Makalemizde daha çok Anadolu'dan Rume- li'ye nakledilen nüfusun, yerleştiği yerlerde

* Doç. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi.

gayr-i Sünnî İslam'la bağlantısını incelemek amacıyla yazdık.

Çalışmamızda Dobruca bölgesinde Babaîlik, Kalenderîlik, Bektaşîlik, Hurufîlik, Bedreddinîlik, ve Kızılbaşlık gibi çeşitli katmanlarla karşılaştık. Bu gruplara ortak bir isim vermekte zorlandık. Çünkü bu gruplar çoğu zaman iç içe geçmişlerdi. Bundan dolayı tüm bu grupları kapsamak amacıyla "gayr-i Sünnî İslam" tabirini kullanmayı tercih ettik.

A- Balkanlar'da Türk yerleşimleri

Dobruca yöresi, IV. yüzyıldan başlayarak Karadeniz'in kuzeyini takip ederek Tuna'nın Karadeniz'e dökülen ağız kısmından güneye geçen çeşitli Türk kavimlerin uğrak yeri olmuştur. Dolayısıyla bu bölge, Türk kültürü ile bu tarihlerden itibaren aşına olur. Dobruca'da ilk Anadolu menşeli yerleşimler, 1261-1263 yıllarında görüldüğü ileri sürülmektedir. Dobruca'ya Anadolu'dan gelen ilk sakinler İslam'ı, özellikle heteredoks İslam'ı getirenlerdir. Yazıcıoğlu Ali'ye istinaden 1263-1264 yıllarında II. İzzettin Keykavus'u takip ederek Anadolu'dan 30-40 Türkmen obası ile beraber Sarı Saltuk'un da Dobruca'ya gelip yerleşmesi bilinen bir olaydır (Witteck, 1952: 648). Anadolu beyliklerinden Karesioğulları ile Aydınogulları'nın Balkanlar'a akınlar düzenledikleri bilinmektedir (Melikoff-Sayar, 1954: 91-92). Ancak Balkanlar'a Türklerin yoğun olarak yerleşmesi Osmanlılar'ın 1354 yılında Gelibolu kalesini fethetmesinden sonra olmuştur.

Osmanlı Beyliği Anadolu Selçuklu Devleti sınırlarının batı ucunda yer almaktaydı. Selçuklu ucunda teşkilatlanan beyliklerin önemli bir özelliği vardır. Bunlar İslam kültürünü benimsemiş olmakla beraber Orta Asya Türk kültür geleneklerini de muhafaza ederek sürdürmüşlerdir. Osmanlı Beyliği de Selçuklu'nun Bizans ucunda kurulmuş bir beylik olarak uç gâzî anlayışı çerçevesinde topraklarını genişleterek 1352 yılında Çimpi ve 1354 yılında Gelibolu'yu alarak Balkanlara uzan-

mıştır. Fethedilen topraklara sürgün usulüyle Anadolu'dan Yörük adıyla tanınan Türk göçebe grupları, uçlarda fetih-istila yolları üzerinde yerleştirildiler. Göç ettikleri yerlerde bu Türkmen grupları koloniler oluşturdu ve köyler kurdular. Yörüklerin Balkanlara yerleştirilmesi, fütuhatin gelişmesine ve buna paralel olarak da uçların daha ileriye uzanmasına yol açıyordu. Osmanlı fütuhati sol, orta ve sağ kol olmak üzere üç kol üzerinden ilerlemekteydi ve uçlar da bu kollar üzerinde teşkilatlanmıştı. Sol kol ucu Evrenos Gâzî komutasında İpsala, Gümölcine, Serez, Selanik istikametinde ilerlemekteydi. Orta kol, Filibe, Sofya yönünü takip ederken sağ kol da Zağra (Eski Zağra=Stara Zagora), Karinabad, Dobruca yöresinden geçerek Silistre'ye uzanmaktaydı. Uçlar, bir taraftan bölgeyi düşman saldırılarına karşı korurken diğer taraftan da düşman topraklarına akınlar düzenlemekle görevliydi-ler (İnalçık, 2008: 50-54).

B- Dobruca Yöresi

Genel anlamda Dobruca, "bugün Romanya ile Bulgaristan sınırları içerisinde kalan bölge" olarak tanımlanmaktadır. Bölgenin sınırları çizilirken batısında ve kuzeyinde Tuna ile Lom ve Prevadi adlarındaki Tuna Nehri'nin kolları, doğuda Karadeniz ve güneyde Deliorman'la sınırlanan bölge olarak tarif edilir (Karpat, 1994: 482). Ancak aslında günümüz Dobruca'sı kuzeyde Tuna Nehrinin Karadeniz'e dökülürken oluşturduğu Kili kolu, batıda yine Tuna Nehrinin Silistre şehrinin yukarısına uzanan akıntısı, doğuda Karadeniz ve güneyde Kamçı Nehri ile sınırlandırılmıştır. Tarihî Dobruca'nın daha farklı sınırlara sahip olduğunu ve Roma Devleti'nin Scythia Minor eyaletiyle örtüştüğünü biliyoruz. Ancak tarihî Dobruca'nın güney sınırı her zaman tartışmalara yol açmıştır. Bundan dolayı biz, burada çalışmamızın mekanını "Dobruca yöresi"nin günümüz sınırlarını kabul ederek tahdit etmeyi tercih ettik. Zaman olarak da XVI. yüzyıla konumuzu sınırlandırdık. Kullandığımız Os-

manlı arşiv vesikaları da bu tercihimizi kuvvetlendiren bir husus olmuştur. XVI. yüzyılda Osmanlı idarî taksimatına dâhil edilen Dobruca toprakları, Silistre sancağının kuzeyden güneye olmak üzere Akkirman¹, Kili, Hırsova, Silistra, Varna, Prevadi gibi nahiyeleri arasında paylaştırılmıştır. Aslında 1530 yılındaki verilere istinaden Silistre Sancağı'nın Ahyolu (günümüzde Pomorie kasabası)'ndan Akkirman'a (bugünkü Belgorod-Dneprovskiy ya da Cetatea Alba) uzandığını ve Silistra, Akkirman, Kili, Ahyolu, Hırsova, Varna, Prevadi, Aydos, Yanbolu, Karinovası, Rusi-Kasrı nahiyelerini kapsadığını söyleyebiliriz (TT 370). 1597 yılında bu nahiyelere Cankirman (Ochakiv), Bender (Tighina ou Bendery), Tekfurgölü (Tekirgöl) ve Brail (Braila) nahiyeleri de dâhil edilmiştir (TT 83, TT86).

C- Kaynaklar

Çalışmamızda Silistre Sancağı'na ait hem İstanbul'da bulunan Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde hem de Ankara Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde muhafaza edilen tapu tahrir defterlerinden istifade ettik. Bu kaynaklardan ilki Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen TT 370 numaralı Muhasebe-i Vilâyet-i Rumeli Defteri'dir. Bu defter, iki cilt halinde 2002 yılında Başbakanlık Osmanlı Arşivi yayımları arasında basılmıştır. Defter, 1530 tarihli olup imparatorluğun gelirlerini bilmek isteyen Kanunî Sultan Süleyman'ın emri üzerine hazırlanmış bir muhasebe defteridir ve pek çok sancağın kaydını ihtiva etmektedir. Defterin özelliği kaydettiği her Rumeli sancağının bir önceki mufassal defte-

¹ Silistre Sancağı'nın Akkirman nahiyesi aslında Tuna Nehrinin Karadeniz'e döküldüğü ağız kısmının kuzeyindeki toprakları kapsamakta ve dolayısıyla Dobruca yöresi olarak adlandırılmamaktadır. Ancak konunun bütünlüğü açısından biz, Silistre sancağının bir bölgesi olarak Akkirman nahiyesine bağlı bulunan bazı yerleşim birimlerini, vakıf, tekke ve zaviyeleri de çalışmamızda incelemeyi uygun gördük.

rine istinaden tertip edilmiş olmasından ileri gelmektedir. Silistre sancağının kanunnamesi ve çeşitli nahiyelerinde bulunan has, zeamet ve timar ve vakıf kayıtları, 608 sayfadan ibaret olan bu defterin 379. ile 472. sayfaları arasında yer almaktadır.

Çalışmamızda kullandığımız ikinci defter, 1542/1543 tarihli TT 215 olarak adlandırılmaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen bu defter icmal türünde tutulmuştur. 226 sayfalık bu defterde Silistre, Hırsova, Varna, Prevadi, Karınabad ve Aydos nahiyelerindeki timarları ve evkafları kaydedilmektedir.

Yine Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen ve konumuz çerçevesinde kullandığımız bir başka defter de TT 542 numaralı Silistre Evkaf Defteri'dir. Defter, sonradan numaralandırılmıştır ve toplam 582 sayfadan ibarettir. Sultan II. Selim (1566-1574) döneminde tutulmuş olan bu defter, Silistre, Hırsova, Tekfurgölü, Prevadi, Karınabad, Aydos ve Yanbolu kazalarındaki padişah vakıflarından başlamak üzere Silistre sancağındaki vakıfları kaydetmektedir. Başta Ömer Lütfi Barkan olmak üzere Silistre Sancağı, Dobruca yöresi veya genel olarak Rumeli eyaleti üzerine araştırma yapan pek çok araştırmacı bu defterden istifade etmiş olmasına rağmen TT 542 numaralı evkaf defteri henüz yayımlanmamıştır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen diğer bir defter de TT 625 numaralı defterdir. H. 994 (1585/1586) tarihli olan bu defter Mihallu'ya (Mihaloğullarının komutasında olan) tabi Rumeli'nin çeşitli bölgelerinde yaşayan akıncıları kaydeden bir defterdir. Başta tam sonu eksik olan TT 625 numaralı defter, 352 sayfadan ibarettir. Silistre Sancağı'nda bulunan akıncıların kaydı defterin 116. ilâ 297. sayfaları arasında yer almaktadır.

Çalışmamızın kaynakları arasında yer alan ve yine pek çok araştırmacı tarafından kullanılan TT 561 ve TT 86 numaralı defterler

ise, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Çalışmada kullandığımız beşinci defter TT 86 numaralı defter, Silistre sancağının bir kısmını ihtiva eden mufassal bir defterdir ve III. Mehmet (1595-1603) dönemine aittir. 1597/1598 tarihini taşıyan bu defter, aynı tahrir sonucunda iki cilt olarak hazırlanmıştır. TT 83 numaralı defter, aynı tahrirden gelen birinci cilt konumundadır ve Silistre Sancağı'nın kanunnamesini ihtiva etmektedir. TT 83 numaralı mufassal defter, 306 sayfadan ibaret olup Akkirman, Cankirman, Kili, Bender, Brail ve Silistre nahiyeleri içermektedir. TT 86 numaralı defter ise, Varna, Prevadi, Yanbolu, Nevâhî-i Yanbolu, Ahyolu, Rusıkasrı, Karınabad ve Aydos nahiyelerini ihtiva etmektedir. Çalışmada kullandığımız son defter olan TT 561 numaralı defter tarihsizdir, ancak defterin başında bulunan tuğra defterin yine III. Mehmet (1595-1603) dönemine ait olduğunu göstermektedir. 316 varaktan oluşan bir evkaf defteridir. Hatta 1597/1598 tarihinde yapılan sancak tahririne dayalı olarak hazırlandığını söyleyebiliriz. TT 561 numaralı defter, Akkirman, Aydos, Ahyolu, Silistre, Hırsova, Varna, Tekfurgölü, Prevadi, Rusı Kasrı, Karınabad ve Yanbolu kazalarındaki başta padişah vakıfları olmak üzere Silistre Sancağı'ndaki tüm vakıfların listesini içermektedir.

D- Tekke ve Zaviyeler

Balkanlar'da Alevî-Bektaşî geleneğine dair yapılan bütün çalışmalarda Dobruca'da zaviye ve türbeleri bulunan Sarı Saltuk Baba (Kiel, 1977-1978: 206-225; Ocak, 2002) ile Akyazılı Baba'nın isimleri geçmektedir (Eyice, 1967: 551-592). Bunlar Dobruca'da gayr-i Sünnî İslam'ın en ünlü temsilcileri olarak görülmektedirler. Ancak tahrir defterlerine dayalı olarak Dobruca yöresine dair yaptığımız araştırmalar, Sarı Saltuk Baba ve Akyazılı Baba'ya ait zaviyeler dışında başka zaviyelerin varlığına dair bilgiler ortaya koymaktadır. Bu zaviyeler

arasında Şah Kulu Baba, Pircan Baba, Baba Şahi, Baba Mahmud Şah, Nasuh Baba bin Yusuf, Şeyh Seyid Abdüssamed, Turbali bin Mehmed, Oğlan Baba, Sigar Kulu (Cengar Kulu) Baba, Takyacı Şuca Zaviyesi, Derviş Hamza, Bali Bey, Kutbuddin Şeyh Muharrem, Umur Fakih bin Dede zaviyelerini zikredebiliriz.

Balkanlar'da İslam'ın ilk sûfî temsilcisi olarak görülen Sarı Saltuk hakkında bilgi veren Yazıcıoğlu Ali'dir (Witteck, 1952: 639-668). Sarı Saltuk'un şahsiyeti ile ilgili çok az bilgiye sahibiz. Ancak Balkanlar'daki zaviye ve türbelerine dair incelemeler mevcuttur (Kiel, 1977-1978: 205-225). Sarı Saltuk, Babaî muhitinden kabul edilmektedir. Daha sonraki tarihlerde bu zaviye, Kalenderîlerin yani Işıkların merkezi hâline gelmiştir. Nitekim Babaî isyanından sonra Kalenderî çevrelerin düzenleyip başlattığı ikinci büyük ayaklanmanın lideri Şeyh Bedrettin Dobruca'ya gelince Keligra'daki Sarı Saltuk zaviyesine gelerek Işıklar arasında yaptığı propaganda sayesinde onlar arasından taraftar topladığı bilinmektedir. (Ocak, 1992: 68-70). Sarı Saltuk Zaviyesi'ne dair Osmanlı tahrir defterlerinde ilk bilgilere 1530 tarihli Rumeli muhasebe defterinde rastlamaktayız. Defterde "*Vakf-ı Sultan Saru Saltuk, aleyhü'r-rahme*" şeklinde bir kayıt geçmekte ve Baba kasabasının bu vakfa ait olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Sarı Saltuk'un mezar-ı şerîfleri de zikredilmektedir (TT 370: 417).

Sarı Saltuk Baba Zaviyesi'nin kaydına 1597/1598 tarihli TT 86 numaralı defterde Keligra'da rastlamaktayız. Burada "*cemaat-ı dervişân- zâviye-i Sarı Saltuk*" başlığı altında 7 kişi kaydedilmiştir. Bu tarihlerde zaviyenin zaviyedârı Ali Dede iken hizmetkârı da Mehmet Dede'dir. Bunun dışında zaviyede 5 mücerret derviş de yer almaktadır. Ayrıca zaviye kelimesi dışında tekke kelimesi de Sarı Saltuk zaviyesi için kullanıldığı görülmektedir (TT 86: 26).

1597/1598 tarihinde Balçık kasabasının hâsilatı arasında Sarı Saltuk Baba Fakih zaviyesi evkafına ait tek dolaplı bir değirmen kaydedilmiştir. Bundan da 30 akçe asiyab resmi alındığı belirtilmiştir (TT 86, s. 13). Varna nahiyesine bağlı hem Keramet hem de Kara Ali isimleriyle bilinen köyde (bugünkü Dobriç iline bağlı Bojanonovo) Uzun Hasan adıyla birleşen ve Sarı Saltuk zaviyesinin dervişlerinin tasarrufunda bulunan çiftlikten yıllık olarak 300 akçe alınmaktadır. Yine Karvuna köyü yakınında bulunan Kızılıklı korusu da Sarı Saltuk zaviyesinin dervişleri tarafından tasarruf edilmektedir. Ayrıca bu korunun sınırları dervişlerin elinde bulunan tapunamede belirtildiği de kaydedilmektedir. Sarı Saltuk zaviyesi dervişlerinin bir de Keligra yakınlarında bağ ve meyve bahçelerinin bulunduğu bilinmektedir (TT 86: 25, 26). Sarı Saltuk zaviyesi bazen Keligra zaviyesi olarak da adlandırılmaktadır (TT 86: 145). 1597/98 yıllarında Keligra'daki Sarı Saltuk zaviyesinde yedi derviş yaşamaktaydı. Bunlar zaviyedâr olan Ali Dede ve hizmetkâr olan Mehmed Dede, Erkulu Dede, Mazlum Dede, Kanber Dede, Çırak Dede ve Mustafa Dede'dir. Ayrıca zaviyede üç kişilik bir de sakâyân ve fuçi tamricileri (*meremmetçi-i fuçi*) cemaati oturmaktadır. Bu kişiler, Gergi Dimo, Tranika Vaso ve Simo damad-ı Bogoslav isimlerini taşımaktadır. Bunun dışında Kurd Kulfal, Nazar Turhan, Konak Süleyman ve Hüseyin Abdullah adındaki dervişler Sarı Saltuk Baba zaviyesinin Krane köyündeki Uzun Hasan adlı çiftliğinde hizmet ettikleri bilinmektedir (TT 561: 114).

Akyazılı Baba Zaviyesi, bugün Bulgaristan'da Varna ile Balçık arasında Bulgarca Obroçište olarak adlandırılan Tekke köyünde bulunmaktadır (Eyice, 1967: 551-592). Akyazılı İbrahim Baba Zaviyesi, Fatih döneminde yaşamış abdallardan ve kutbu'l-aktâb olan Otman Baba (İnalçık, 2009: 139) tarafından kurulmuştur. Daha sonra Otman Baba'nın

yerine Akyazılı İbrahim Baba'nın kutbu'l-aktâb (Ocak, 1992: 226) olmasıyla Otman Baba'nın Varna civarında kurmuş olduğu zaviye Akyazılı Baba zaviyesi olarak anılır olmuştur. Akyazılı Baba zaviyesi Rum abdalları zaviyelerinden kabul edilmektedir. Rum abdalları zaviyeleri Kalenderî niteliğinde iken XVI-XVII. yüzyıllarda Bektaşî zaviyelerine dönüşmüşlerdir (Ocak, 1992: 196). 1530 tarihli Rumeli muhasebe defterinde Posti adlı dervişin Akyazılı Baba'ya vakfettiği değirmenin kaydı geçmektedir. II. Selim döneminde Akyazılı Baba zaviyesinde 5 kişi yaşamaktaydı. Bunlardan Ali Dede zaviyedâr ve Mustafa Dede türbedar iken Hızır, Süleyman ve Yusuf Dedeler zaviye hizmetkârlarıdır (TT 542, s. 186). III. Mehmet (1595-1603) döneminde Akyazılı Baba zaviyesinde 10 derviş yaşamaktaydı. Bunlar, zaviyedâr olan Abdi Dede, hizmetkâr olan Durgud, Mustafa, İne Bey, İsa, Rıdvan ve İslam Dede'ler, imam olan Veli Dede ve müezzin olan Hüseyin Dede'dir. Ayrıca zaviyede Kıpti cemaatinden oldukları belirtilen Bazarlı Kara, kardeşi Timur ve Hasan Kasım adlı kişiler de bu tarihlerde zaviyede oturmaktaydılar. Zaviye vakfının gelirleri arasında ise, Varna nahiyesine bağlı Düzebasan ve Bozdoğanlı mezraları ile 3 çayır ve bir de sazlık zikredilmektedir (TT 561: 113; TT 86: 117, 121).

Varna nahiyesinde hem Uzun Yusuf hem de Çeltük Deresi olarak bilinen köyün gelirleri arasında İne Bey zaviyesinin tasarrufunda olan 3 dolaplık ve 180 akçelik vergi ödeyen bir değirmenin kaydı geçmektedir. Yine aynı köyün hâsilatı arasında Keligra zaviyesi vakfına ait 2 dolaplık yani 60 akçelik bir vergi ödeyen bir değirmen kaydedilmiştir. Burada muhtemelen Keligra zaviyesiyle Sarı Saltuk zaviyesi kastedilmektedir. Çünkü bu kayıttan önce Sarı Saltuk Baba zaviyesine ait bağ ve bostan kaydı geçmektedir. Bu bağ ve bahçeden vakıf, 6810 akçelik bir vergi ödemektedir (TT 86: 145).

Şah Kulu Baba zaviyesinin adı, "*karye-i zaviye-i Şah Kulu Baba*" şeklinde geçmektedir.

Belli ki, Şah Kulu Baba'nın adına kurulan zaviye daha sonra aynı ismi taşıyan köyün ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Otman Baba Velâyetnamesi'nde Şah Kulu Baba adında "başîret sâhibi" bir "velî"den bahsedilmektedir (Kılıç, Arslan, Bülbül, 2007: 19-20). Vela-yetname'de ismi geçen Şah Kulu'nun adına Varna civarında önce vakıf, daha sonra da zaviyenin kurulmuş olması muhtemeldir. Çünkü 1530 yılında Varna nahiyesinde diğer adı Ahî olan Şah Kulu Baba'nın vakfının kaydı geçmektedir (TT 370: 433). 1597/98 yılında Şah Kulu Baba Zaviyesi köyünün adının yanındaki "*haric ez defter*" kaydının geçmesi köyün bir önceki defterde kayıtlı olmadığını göstermektedir ve muhtemelen yeni kurulmuş bir yerleşim birimini işaret etmektedir. Köy, 8 hane ve 11 mücerretten oluşan küçük bir köydür. Köyün hâsılatı arasında ayrıca Şah Kulu Baba'ya ait olan çiftliğin kaydı geçmekle beraber bu çiftliğin zaviyedâr tarafından tasarruf edildiği de belirtilmektedir (TT 86: 164).

Sadece TT 86'da yani 1597/1598 yılındaki defterde geçen Pircan Baba zaviyesi Kozluca'ya (bugünkü Suvorovo) 12 km uzaklıkta olan Doğuca (Zornitsa) köyünde bulunmaktadır. 1597/98 yılında Pircan Baba zaviyesinde üç kişi bulunmaktadır. Bunlardan Hızır Abdullah zaviyedârın oğlu olarak kayıtlı iken Cafer Abdullah ve Pervane Hüseyin zaviye hizmetkârları olarak geçmektedirler. Zaviye vakfına ait bir değirmen ve ayrıca bağ ve bahçe ve kovan gelirleri mevcuttur (TT 86: 168). Zaviyenin kaydına XVIII. yüzyılda da rastlanılmaktadır. Ancak zaviye bu yüzyılın sonunda boş kalmış ve işlevini yitirmiştir (Doğru, 2000: 187).

II. Selim dönemine ait TT 542 numaralı evkaf defterinde varlığı pek bilinmeyen zaviye ve tekke kayıtlarına rastlamaktayız. Bunlardan ilki, Akkırman şehrinin varoş kısmında bulunan Baba Şahi tekkesidir. Baba Şahi'nin burada bir de mescidi vardır (TT 542, s. 46). Her ikisi de vakfa bağlanmışlardır. III. Mehmet

dönemine ait Silistre evkaf defterinde bu tekke zaviye olarak kaydedilmiştir (TT 561, s. 36). Silistre nahiyesine bağlı Rahmân Abdâl köyünde Şeyh Seyid Abdüssamed zaviyesi bulunmaktadır. Bu zaviyenin geliri olan 4000 akçenin zaviyeye misafir olan ayende ve revendeye (gelene ve gidene) sarf olunduğu belirtilmektedir (TT 542: 84). Silistre nahyesinde yer alan ismi bilinmeyen bir başka zaviye vakfı, Baba Mahmud Şah zaviye evkafıdır (TT 542: 84). Silistre nahiyesinde bulunan Nasuh Baba bin Yusuf zaviyesi de varlığı bilinmeyen zaviyelerdendir. Karasu Yenicesi şehrinde Nasuh Baba adındaki bir evliyâdan söz edilir (Kılıç, Arslan, Bülbül, 2007: 68, 69, 70, 71). Nasuh Baba zaviyesinin de geliri ayende ve revendeye sarf olunması şartıyla vakfedilmiştir (TT 542: 86; TT 561: 63). Karvan-ı Küçük köyü ya da Kerban-ı Küçük köyü yakınında Turbali bin Mehmed zavyesinin vakfı yer almaktadır (TT 542: 86; TT 561: 63). Bir diğer bilinmeyen zaviye Oğlan Baba zaviyesidir. Onun vakfı Prevadi'ye bağlı Yenice Köyü nam-ı diğer Kaykı Mustafa Köyü'nde bulunmaktadır. Yine Prevadi'ye bağlı Kozluca Köyü'nde de Sigar Kulu (Cengar) Baba Zaviyesi vakfı (TT 542: 287) bulunmaktadır. 1530 yılında kaydı geçen Silistre şehrinde Takyacı Şuca zaviyesi ile Derviş Hamza zaviyesine daha sonraki yıllarda tutulan tahrir defterlerinde rastlanılmamıştır (TT 370: 397).

Zaviye-i Bali Bey evkafı ise, Prevadi kasabasında bulunmaktaydı. Bali Bey çeşmesi de bu vakıf içerisinde yer almaktaydı (TT 542: 285; TT 561: 187). Kutbuddin Şeyh Muharrem vakfının geliri, Prevadi nahiyesinde Boğaz Kesen karyesinin yakınında bulunan muhtemelen aynı Kutbuddin Şeyh Muharrem'e ait zaviyenin ihtiyaçları için ayrılmıştır (TT 542: 286; TT 561: 187). Prevadi'ye tabi Şah Melek Köyünde oturan Umur Fakih bin Dede'nin vakfının geliri de zaviyesinin ihtiyaçlarına ayrılmıştır (TT 561: 187). Silistre tahrir defterlerinde Kızıl Deli Sultan Evkafı da zikredil-

mektedir. Kızıl Deli Sultan evkafının merkezi Trakya'da Dimetoka şehrinde bulunmaktadır (İrene Beldeceanu, 1999: 50-72). Ancak 1597/1598 tarihli Silistre tahrir defteri Kızıldelioğulları evladının evkafına ait bir değirmenin Silistre nahyesinde bulunan Konak Pınarı vadisinde olduğunu belirtmektedir (TT 86: 167).

E- Vakıflar

Bu alt başlıkta Dobruca'da gayr-i Sünnî olarak düşündüğümüz unsurların kurmuş olduğu vakıfların bir listesini vermekle yetineceğiz. Bu listeyi oluştururken de yine baba, dede, halife, derviş, muhip, gâzî gibi unvanların şahıs isimlerinin yanında yer almasına dikkat ettik. Bizim tetkik ettiğimiz tahrir defterleri dışında farklı tarihli tahrirlere ait Silistre Sancak defterlerini incelediğimiz takdirde bu listeyi daha da genişletmemizin mümkün olabileceğini belirtmek gerekir.

Tablo 1: 561 Numaralı Silistre Evkaf Defterine Göre Dobruca Yöresinde Gayr-i Sünnî Unsurlar Tarafından Kurulan Vakıflar

Sayfa	BAĞLI OLDUĞU YER	Vakıflar
185	Nahiye-i Prevedi	Vakf-ı Ahmed Sûfî
120	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Alaeddin Halife
123	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Ali Dede
188	Nahiye-i Prevedi	Vakf-ı Bali Halife
144	Nahiye-i Tekfurgölü	Vakf-ı Can Baba Tatar, an karye-i Dokuzoğlu (TT 542: 218)
144	Nahiye-i Tekfurgölü	Vakf-ı Gâzî Sûfî
40	Nahiye-i Akkırman	Vakf-ı Hacı Halife
118	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Hacı Muhip
123	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Hasan Sûfî

Sayfa	BAĞLI OLDUĞU YER	Vakıflar
78	Kasaba-i Babadağ	Vakf-ı Helvacı Sûfî, (TT 542: 120)
144	Nahiye-i Tekfurgölü	Vakf-ı Kalaycı Sûfî, an kasaba-yı Güncüpazarı
124	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Mescid-i Cemal Halife, (TT 542: 201) (Balçık)
121	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Mescid-i Gâzî Baba der kasaba-yı Pazarcık, (TT 542: 194)
121	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Mesid-i Hacı Şuca
78	Kasaba-i Babadağ	Vakf-ı Piri Halife. (TT 542: 120)
117	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Ramazan Halife
78	Kasaba-i Babadağ	Vakf-ı Saatçi Sûfî (TT 542: 120)
218	Nahiye-i Karinabad	Vakf-ı Sinan Sûfî
186	Nahiye-i Prevedi	Vakf-ı Sûfî Ahmed
117	Nahiye-i Varna	Vakf-ı Şah Baba (TT 542: 189)
188	Nahiye-i Prevedi	Vakf-ı Şah Mehmed Halife bin Mehmed der nefis-i Prevedi.
187	Nahiye-i Prevedi	Vakf-ı Umur Fakih bin Dede es-sakin-i karye-i Şah Melek der kaza-i Prevedi be-cihet-i levâzım-ı zaviye.

F- Yerleşim Birimleri

Dobruca'da yerleşim birimlerinin büyük bir kısmının Türkçe adlar taşıdıkları gözlemlenmektedir. Bu bölgenin, Türkler tarafında iskân edildiğine dair çok önemli bir kanıttır. Hatta Müslümanlarla meskûn olan köylerin yanı sıra daha önceki dönemlerde Türk yerle-

şimlere işaret eden Hristiyan nüfusa sahip olan köylerin de Türkçe adlar taşıdıklarına şahit oluyoruz. Çünkü bölge Gagauz Türklerinin yoğun olarak yaşadığı bir bölgedir. 1530 yılında Prevadi bölgesine Anadolu'dan nakledilen 1025 haneden 650'si mücerret Yörüklerden oluşuyor (TT 370: 436). Örneğin 1530 yılında Silistre'de toplam 244 köyden 200'ünün Türkçe isimler taşıdığı tespit edilebilmektedir. Ayrıca Dobruca'daki köylerin ortaya çıkması fetihten sonra görülen anî ve büyük bir göç dalgasıyla gerçekleşmediğini tedricî bir göç neticesinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz (Emecen, 1990: 543-550). Dobruca yöresindeki köylerin listesine baktığımız zaman bunlar arasında kurucu olan şahısların isimleri, doğa şartlarından kaynaklanan isimlerin yanı sıra Bektaşî-Babaî geleneği ile alakalı olabilecek isimlere de rastlanılmaktadır. Bu bölümde yedi alt başlıkta Bektaşî-Babaî geleneği ile alakalı olabilecek yerleşim birimlerini adlarını inceleyeceğiz.

F.1- Uçbeyleri, gâzî, akıncı ve Yörüklerle alakalı yer adları

Uç bölgelerindeki askerî güçlerin komutanı durumunda olan uçbeyleri 1360-1453 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu'nun iç ve dış siyasetinde önemli rol oynamışlardır. Fetihler bir bölgeden bir başka bölgeye ilerledikçe ve buralarda Osmanlı idaresi kurulunca uçlar fethedilen bölgenin ilerisine naklediliyordu. Sağ kolda fetih ilerleyince uç merkezi Aydos'tan Silistre'ye kaydırılmıştır (İnalçık, 2008: 55). Akıncı beyi Mihaloğlu da buraya yerleşmiştir. Mihaloğlu ailesinin fertleri daha sonraki tarihlerde Vidin, Semendre, Niğbolu gibi sancaklarda sancakbeyliği yapacaklar ve Eflak, Boğdan ve Macaristan'a akınlar düzenleyeceklerdir. Mihaloğlu ailesinin Gâzî Ali Bey ile devam eden kolu, Osmanlıların kendilerine mülk olarak verdikleri Plevne'de vakıf kuracaklar ve bölgeyi şenlendirerek Türkleşmesine ve İslamlaşmasına katkıda bulunacaklardır. Mihaloğullarının Gâzî Mahmud Bey ile devam

eden kolu ise İhtiman'da vakıflar kurmuşlardır (A. Kayapınar, 2005: 169-181). TT 625 numaralı 1585/1586 numaralı defter aralarında Silistre sancağının da yer aldığı Mihaloğulları'nın komutasında olan akıncıların ve tovicelerinin listesini içermektedir. Mihaloğulları'nın akıncılarının yaşadıkları köyler arasında Silistre nahiyesine bağlı Rahman Âşıklar, Işıklar (diğer adı Döllük Pınarı), Akkadın, Gâzî İmir, Bayram Pınarı, Karaca Evhad, Sofular, Yörüganlar (diğer adı Küçük Ahmet), Dede Bali, Baraklar, Bayramlı Dede/Şaban Kuyusu veya Varna nahiyesine bağlı Mihal Bey (TT 625: 119, 126, 127, 129, 130, 134, 140, 146, 147, 245) köylerini sayabiliriz. Bu köylerin yanı sıra kullandığımız tahrir defterlerinde bazı köy veya mevzi adlarının "akıncı" kavramını veya uçbeylerinin adlarını içerdikleri gözlemlenmektedir. Buna örnek olarak Varna nahiyesine bağlı Akıncı Kuyusu köyü (TT 370: 430; TT 86: 34), Akıncı Kulağı köyü, Mihal Bey Pınarı köyü ya da sadece Mihal Bey köyü, diğer adı Çoban Kuyusu olan Evrenos Kuyusu köyü ve Muslu Akıncı Kulağı mevzisini (TT 86: 33, 34, 76, 83) gösterebiliriz. Evrenos Kuyusu köyü, 1530 yılında mezradır ve 1542/1543 tarihine doğru köye dönüşmüştür (TT 370: 429; TT 215: 88). Akıncı adındaki bir köye Prevadi nahiyesinde de rastlıyoruz (TT 370: 438). Yine Varna'ya bağlı Gâzî Pınarı mezarının (TT 86: 138), Prevadi nahiyesine bağlı Gâzî Bîcân ile Oruç Gâzî (TT 370: 439, 442, 445) ve Silistre nahiyesine bağlı Gâzî Emîr ve Kili Gâzî (TT 370: 391, 387) köyelerinin adları da Osmanlı gâzî geleneğinin hatırlatan isimlerdir. Kili Gâzî köyünün adı da daha sonra Kili Kadı şekline dönüşmüştür (TT 215: 21).

Hırsova nahiyesinde ve Varna nahiyesinde ayrıca Evrenos adlı iki köy daha bulunmaktadır (TT 370: 415, 431). Hacıoğlu Pazarı (Dobric) yakınında bulunan Ayyu Ormanı ve Karlı Bey Köyü olarak da bilinen Varna nahiyesine bağlı Küçük Hamza köyünde Evrenos Bey'e bağlı raiyetlerinin varlığı dikkat çekmek-

tedir (TT 86: 114, 139). Muhtemelen bu raiyetlerin ödedikleri vergiler, Yenice-i Vardar'daki Evrenos Bey evkafının gelirleri arasında yer almaktaydı (L. Kayapınar, 2004: 133-142). Ayrıca Devne Deresi üzerinde bir de 100 akçelik vergi ödeyen Evrenos Bey değirmeni bulunmaktadır (TT 370: 387).

Akıncıların büyük bir kısmı ya Yörüklerden ya da gazaya akıncılıkla başlayan gariplerdendir. Fatih Sultan Mehmet, Yörük gruplarına ağır yükümlükler getirmiş ve baskılar uygulamıştır. Savaşçı abdal (gâzî-abdal) olan Otman Baba Yörüklerin tarafını tutarak hükümdarın merkezî uygulamalarına karşı gelmiştir. Türkmen Yörükler, kendi göçebe ekonomisi ve yaşam biçimiyle aykırı düşen Osmanlı merkezî yönetim tarzına karşıydılar. Bu grupların temsilcilerinin siyasî isyan ya da dinî-rafizî hareketlerin zuhur etmesi üzerine hemen bu tür olaylar etrafında odaklandıkları görülmektedir. Dolayısıyla Yörüklerin, fırsat bulduğunda devletin merkezî yaklaşımlarına karşı isyana kalkışabilecek başlıca unsurlar arasında yer aldıklarını söyleyebiliriz. Nitekim XV. yüzyılın ilk yarısında Dobruca yöresi, "klasik isyan bölgesi" hâline gelmiştir. Bu tarihlerde Dobruca yoğun bir Yörük nüfusa sahiptir. Bu nüfus, devletçe benimsenen merkezî düzene karşı her türlü köktenci dinî-sosyal hareket içerisinde yer almaya hazırdır (İnalçık, 2009: 147-148). Dobruca Türk nüfusunun büyük bir kısmının Saruhan bölgesinden gelen Türkmen Yörüklerinin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Yörük iskânının izlerine pek çok yer ve kişi adlarından hareketle ulaşabiliriz (Doğru, 2000: 66-93; İnalçık, 2009: 151). Ancak Dobruca'da doğrudan doğruya isminde "Yörük" tabirinin geçtiği köyler de olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar arasında Varna nahiyesine bağlı ve diğer adı Karlı Bey Köyü olan Mezra-yı Yörük Kulfal (TT 86: 90), yine Varna'ya bağlı Yörük veya Yörük Ali (TT 542: 153; TT 561: 93), Hırsova nahiyesine bağlı Yörük Ahmet (TT 370: 409) ve Prevadi nahiyesine

bağlı Yörük İlyas (TT 370: 441) adlı köyleri sayabiliriz. Yörük Kulfal Mezrası köyü, muhtemelen başlangıçta mezra idi ve daha sonra köye dönüştü. Ayrıca bu köyün yakınında Batova Deresi'nde Yolcu Dede'nin açtığı yol çok dar olduğu için ve yağmur ve selden harap olduğu için bu köyün halkı bu yolun bakımı için olağanüstü vergilerin ödenmesinden muaf tutulmuştur (TT 86: 90).

Yörükler, gâzî-akıncı gruplarıyla beraber Otman Baba gibi kutsal kişilerle birlikte merkezî devlet otoritesine karşı ortak tavır almışlardır. Otman Baba'nın müritlerinin büyük bir kısmını, Doğu Balkan Dağları veya Dobruca Yörükleri oluşturmaktaydı. Bu Yörüklerin zamanla göçebe hayatından vazgeçip küçük fakir köylerde yerleşik hayata geçtikleri anlaşılmaktadır (İnalçık, 2009: 150). Bulgar tarihçi Cvetana Georgieva, Bulgaristan'daki yerleşimler üzerine yaptığı araştırmalarda Dobruca'da hatta bütün Silistre sancağında Türk-Müslüman göçebe nüfusa özgü küçük yerleşim birimlerinin çoğunlukta olduğunu tespit etmiştir (Cvetana Georgieva, 1998: 150-152). Bu da Türk göçebe nüfusunun yoğunluğuna ve yaygınlığına işarettir. Yukarıda zikrettiğimiz TT 625 numaralı defter, Dobruca Yörüklerinin gâzî-akıncı olarak Mihaloğulları gibi uçbeylerinin yanında hizmet ettiklerini göstermektedir.

F.2- Abdal ve ahî sıfatını taşıyan yer adları

Dobruca yöresinde Abdâllân-ı Rum'ı (Ocak, 1992: 85-120) hatırlatan tek bir köy ismine rastladık. Bu köyün ilk ismi aslında Avunduk Kuyusudur. Bilinen diğer adı ise Rahman Abdal Kuyusu'dur. Varna nahiyesine bağlı olan bu köyün isminden sûfî geleneği ile alakalı olduğu anlaşılmaktadır. Köyde bir de Şeyh Seyid Abdüssamed zaviyesi bulunmaktadır (TT 86: 46). Âşıkpaşazade tarihinde abdâlân-ı Rûm, Anadolu'ya göç edip gelen yani misafirîn sayılan ahîyân, gâzîyân ve bacîyân gruplarıyla beraber anılmaktadır.

Bunların büyük bir kısmı, Horasan erenleri arasında zikredilmekte ve Anadolu'da Türkmen/Yörük grupları arasında din ve toplum hayatını düzenleyen kutsal kişiler olarak kabul edilmekteydiler. Ancak XIV. yüzyıldan itibaren Osmanlı devlet kurumlarının gelişmesiyle ve buna paralel olarak şehir ve medreseli nüfus oranının artmasıyla abdallar, sadece göçebe Yörük kültürel ve toplumsal değerleriyle Yörük yaşam tarzının temsilcileri olmuşlardır. Bundan böyle devlet nezdinde kutsallığını yitirmiş olan abdallar siyasi otoriteyle çatışır olmuşlardır. Bazı Bektaşî ve Vefaiyye zümrelerinin devletle işbirliği içerisinde olan dervişlerin aksine abdallar, devletle ayrı düşmüşlerdir. Anadolu'da Rum abdallarının yerini Sünnî fakihler alınca da abdallar Rumeli uçbeylerinin yanında sığınak aramışlardır (İnalçık, 2009: 145, 146). Bu uçbeylerinden biri de Otman Baba'nın hamisi Mihaloğlu Ali Bey'dir. Abdal dervişlerinin hamiliğini üstlenen diğer uçbeyleri arasında Malkoçoğlu Bali Bey ile Evrenos Bey'i zikredebiliriz. Evrenos bey, Kızıldeli Seydi Ali Sultan'ın hamisi iken Malkoçoğlu Bali Bey de Bayezid Baba'nın koruyucusu olmuştur².

Abdallar ve ahîler, sonra Bektaşîlikle bütünleşmişlerdir (Melikoff, 2009: 152). Ahî zaviyeleri, Kalenderî abdalları ve Babaîlerin uğrak yeri haline gelmiştir (İnalçık, 2008: 90). Dobruca'da ahî geleneğini hatırlatan yerler olarak Varna nahiyesine bağlı Ahi Bulağı Göçü mevkii (TT 86: 33) Akkırman nahiyesinde yer alan Ahî Dere bölgesi (TT 561: 12, 51), Prevadi nahiyesine bağlı Ahî Baba köyü (TT 370: 433) ve yine Prevadi nahiyesinde yer alan Ahî Oğlu köyü (TT 370: 467) köyünü sayabiliriz.

² Bkz. bu ciltteki Levent Kayapınar'ın çalışmasına.

F.3- Bektaş, şah, şahkulu, ışık, âşık, derviş, turna gibi kavramları içeren yer adları

Dobruca yöresinde yer adlarının büyük bir kısmının şahıs isimlerinin Alevî-Bektaşî geleneğini çağrıştıran bektaş, şah, şahkulu, ışık, âşık, derviş, turna gibi terimlerle birleşmesinden oluştuğu gözlemlenmektedir.

Dobruca'da Bektaş isminde iki yerleşim birimine rastladık. Bunlardan ilki, Varna nahiyesine bağlı Bektaş Kuyusu (TT 370: 422; TT 86: 75) köyüdür. Diğeri ise, Silistre nahiyesinde Baş Musa Bey yakınında Bektaş Kuyusu (TT 561: 326) adlı köydür. Şah ve şahkulu terimleri ise Hırsova'ya bağlı Cihan Şah (TT 561: 74) ile Varna nahiyesinde yer alan Şahkulu Çökeli (TT 86: 113) yerleşim birimlerinin adlarında görülmektedir. Diğeri adı Arnavud Kuyusu olan Cemaat-ı Evrenşah (TT 86: 120) köyün adı da bu yönüyle dikkat çekmektedir.

Işık terimi, "Tanrısal özün görünüşe taşınmış biçimi" iken, âşık kavramı "Alevî-Bektaşî ilke ve adetlerine belirli bir sadakat duyan, ancak nasip almamış" olan kimseler için kullanılmaktadır (Korkmaz, 2005: 102, 331). Ayrıca âşık, tekke ve Alevî-Bektaşî şairlerinin kullandığı bir unvan olarak da bilinir (Albayrak, 1991: 547-548). Âşık yaşayışı, Orta Asya ve Anadolu dervişlik geleneğiyle bağlantılıdır, çünkü âşıklar belli kurallar çerçevesinde yetiştirilir. Işık ve âşık terimleri ise Işık Yurdu, Rahman Işık, Işıklar (bu köyün diğeri adı Döllük Pınarı'dır, TT 625: 127), Çavlu Âşık ve Âşık Hamza adlı köylerinin isimlerinde geçmektedir. Varna nahiyesine bağlı Işık Yurdu, Şuca Bey (TT 86: 126) köyü olarak da bilinmektedir. Rahman Işık köyü 1530 tarihinde mezra olarak geçmektedir. Daha sonraki tarihlerde bu mezranın gelişerek köye dönüştüğü tespit edilebilmektedir (TT 370: 384). Harmanlık taraflarında Varna nahiyesine bağlı Çavlu Âşık köyü, Bağçeli köyü olarak da geçmektedir (TT 86: 145). 1530 yılında Varna'ya bağlı Ak Hamza köyünün daha sonraki tarihlerde (TT 215) Âşık Hamza köyü

olarak kaydedildiği görülmektedir (TT 370: 425).

Balkanlar'ın iskânı ve şenlendirilmesinde dervişlerin rolü, Barkan'ın kolonizatör Türk dervişleri üzerine yaptığı önemli çalışması sayesinde anlaşılmıştır. Fethedilen toprakları, tarıma açıp işleyen, bölgeyi şenlendiren ve gâzîlerle işbirliği yapan dervişler, Dobruca'da da faaliyet göstermişlerdir (Barkan, 1942: 279-365). Bunlardan birisi de Derviş Ali'dir. Derviş Ali'nin adı, daha sonra Varna nahiyesine bağlı Krane köyünün diğer adı olmuştur (TT 86: 174). Dervişleri hatırlatan diğer bir köy de Varna'ya bağlı Kovanlık Derviş köyüdür (TT 561: 92; TT 542: 150). Ayrıca Hırsova'ya bağlı bir de Kara Derviş köyü vardır (TT 370: 413). Muhtemelen her iki köy adlarını kurucularının isimlerinden almışlardır. Varna nahiyesine bağlı Malış köyü yakınında Malış mezarı da Baba Mehmed adlı dervişe vakfedilmiştir (TT 86: 156).

Alevî-Bektaşî kültüründe kutsal bir kuş sayılan turnanın da Dobruca'daki yer adları arasında yer aldığı görülmektedir (Korkmaz, 2005: 690). Bu kuşun Alevî-Bektaşî kültüründe önemli rol oynadığı, göçebeliği örneklediği ve Hz. Ali'yi temsil ettiği bilinmektedir (Melikoff, 2009: 48, 148). Varna nahiyesine bağlı Turna köyü (TT 86: 114) buna güzel bir örnektir.

F.4- Baba sıfatını taşıyan yer adları

Baba unvanı "*mutasavvıflara, tarikat şeyhlerine veya meczuplara*" verilmektedir. Baba unvanı XI. yüzyıldan itibaren İran ve Azerbaycan başta olmak üzere diğer İslam ülkelerinde de kullanılır olmuştur. XII. yüzyılda Türkistan'da hâcegân yolunu tutan sûfîlerle Yesevî müritlerinin de benimsediği bir unvan olmuştur. Sünnî ve gayr-i Sünnî tarikat mensupları arasında kullanılmıştır. Baba unvanı, Alevîlik-Bektaşîlikte mürşitlik seviyesine gelen dervişler için kullanılan unvanlar arasında yer almaktadır (Korkmaz, 2005: 119). Anadolu'nun fethinden sonra buraya çok sayıda baba unva-

nı taşıyan şeyh ve dervişler gelmiştir. Balkanların fethinde baba unvanlı kişilerin rol aldığını söyleyebiliriz. Ayrıca daha sonra Rumeli bölgesine göç ederek bazı babalar, buraların Türkleşmesini ve İslamlaşmasını sağlamıştır (Uludağ, 1991: 365-366).

Baba unvanı taşıyan yer adlarının başında bugün Romanya'da bulunan ve Babadağ olarak bilinen, ancak XVI. yüzyılda Baba (TT 561: 66) şeklinde geçen kasabanın adı gelmektedir. Baba kasabası ismini muhtemelen Sarı Saltuk Baba'dan almıştır (Aktepe, 1991: 371). XVI. yüzyılın sonuna doğru Hacıoğlu Pazarcık kasabasında Gâzî Baba adıyla bir mahalle bulunmaktadır (TT 86: 62). Baba unvanı bir derviş hatırlatırken gâzî unvanı da uç gâzî ve akıncıları çağrıştırmaktadır. Varna'ya bağlı Kasım Baba köyü (TT 86: 77, 144), Prevađi'ye bağlı Ahi Baba köyü (TT 370: 433), Batova kıyısında Varna nahiyesine bağlı diğer adı Geyikçiler olan Kılıç Baba köyü (TT 561: 92; TT 542, s. 151), Akkirman nahiyesinde Ahi Dere'ye bağlı Bali Baba köyü (TT 542: 27) de adlarında Baba unvanını taşıyan köylerdir. 1515-1516 yılına ait bir Paşaili defterinde Kılı[n]ç Baba zaviyesi geçmektedir (Barkan, 1942: 347). Taptuk köyü (TT 86: 166), daha sonraki bazı kayıtlarda Taptuk Baba şeklinde geçmektedir. İsmi Yunus Emre'nin şeyhi Taptuk Emre yani Baba Taptuk ya da Taptuk Baba'yla alakalı olması muhtemeldir (Doğru, 2000: 90). Taptuk Baba Hacı Bektaş Velî mürididir. Taptuk Baba, Barak Baba'nın halifesidir. Barak Baba ise Sarı Saltuk'un halifesidir. XV. yüzyılda Kalenderîlik aracılığıyla Taptuk Emre, Bektaşîliğe intisap etmiştir (Ocak, 1992: 74).

F.5- Dede sıfatını taşıyan yer adları

Dede unvanı, bazı tarikatlarda belli bir mertebeye ulaşmış dervişlere verilmektedir. Mevlevîlikte ve Bektaşîlikte yaygın olarak kullanılmaktadır (Uludağ, 1994: 76). Bektaşîlikte mürşitlik aşamasına gelmiş dervişler için kullanılan unvandır (Korkmaz, 2005: 119). Dobruca'da isminde Dede tabirinin yer aldığı

köyler, Varna nahiyesine tabi Hüseyin Dede köyü (TT 86: 118), Prevadi'ye bağlı Dede Pınarı köyü (TT 370: 435; TT 561: 171), Mahalle-i Dede Köy (TT 561: 324), Tur Ali Dede köyüdür (TT 561: 158). Silistre nahiyesine bağlı Hısm Dede köyü (TT 370: 394) Hırsova nahiyesine bağlı Salih Dede köyünü (TT 370: 409) sayabiliriz. Varna nahiyesinde ismi Börklüce Mustafa'yı hatırlatan Börklüce Döllüğü (Börklücü) (TT 86: 104) adlı köyün diğer ismi de Üç Dede'dir (TT 215: 100; TT 86: 61).

F.6- Halife sıfatını taşıyan yer adları

Alevî-Bektaşî geleneğinde babadan sonra gelen ve müşdidin yerine geçme yetkisine sahip dervişler için kullanılan unvandır (Korkmaz, 2005: 306). Dobruca'da köy adlarında halife unvanının da yer aldığı görülmektedir. Şaniler adıyla da bilinen Ali Halife (TT 86: 94), Yenice Doğan Oğlu Kuyusu olarak bilinen Âdem Halife (TT 86: 128), Akkirman'a tabi Bayezid Halife (TT 561: 27) Akkirman nahiyesinde Ahi Dere'ye bağlı ve diğer adı Süleyman Halife olan Hüseyin Halife (TT 561: 12; TT 542: 21), Varna nahiyesine bağlı Halife Pınarı (TT 370: 424), Akkirman nahiyesinde Ahi Dere'ye tabi Mürsel Halife köyü (TT 542: 19; TT 561: 10), Hırsova nahiyesine bağlı Ferhad Halife Pınarı (TT 370: 411) köyleri buna örnektir. Ferhad Halife Pınarı köyünün daha sonraki kayıtlarda diğer adının Veli Halife Köyü ya da Veli Köyü olduğu kaydedilmiştir (TT 215: 62). 1530 yılında Gül Beylü köyü olarak bilinen yerleşim biriminin, 1542/1543 tarihli tahrirde diğer adı Hacı Halife olduğu anlaşılmaktadır (TT 370: 438).

F.7- Sûfî sıfatını taşıyan yer adları

Sûfî tabiri, tasavvuf felsefesini benimsemiş kimseler ya da topluluklar için kullanılmaktadır. Dobruca yöresinde adlarında sûfî tabiri bulunan yer adlarının da kayıtlarda yer aldığı tespit edilmektedir. Bu köyler arasında Varna nahiyesine bağlı Turhan Sufi Kuyusu (TT 86: 81), Yakub Sufi (TT 370: 421; TT 561: 110), Saru Sufi kuyusu (TT 370: 421), Silistre nahiyesine

bağlı İsa Sufi Yurdu (TT 370: 390), Hırsova nahiyesine bağlı Mahmud Sufi'yi (TT 370: 410) zikredebiliriz. 1530 yılında Göç Beyi Kuyusu olarak geçen köy daha sonraki tahrirlerde Göç Beyi Kuyusu adının yanı sıra Tur Ali Sufi adıyla da bilinir olmuştur (TT 370: 422; TT 215: 91; TT 86: 111).

G- Şahıslar

Balkanlar'da görülen Türk-Müslüman şahıs isimleri üzerine tatmin edici henüz herhangi bir müstakil çalışma yapılmamıştır. Dobruca yöresinde şahıs isimleri de en az yer adları kadar tetkike şayan malzeme sunmaktadır. Ayrıca diğer Balkan bölgelerinde olduğu gibi Dobruca bölgesinde de şahıs isimleri ayrı bir çalışmanın konusu olabilir. Bundan dolayı biz, burada sadece birkaç örnek sunmakla yetineceğiz. 1585/1586 yılında kaydı geçen ve Silistre nahiyesinde yer alan iki köyün sakinlerini ele almak istiyoruz. Köylerden ilki, Rahman Âşıklar köyüdür. Diğeri ise, bugün Bulgaristan'da hala Kızılbaş nüfusun yaşadığı bir yerleşim birimi olarak tanınan Akkadın köyüdür (bugün Dulovo kasabasıdır). Her iki köyde akıncılar yaşamaktadır. Bu akıncıların isimleri konumuz açısından ilgi çekicidir. Rahman Âşıklar köyünde Divane İdris Nesimi, Tur Ali İdris, İnehan Turgud, Bektaş Resul, Kulfal Hasan, Mustafa Abdullah, Ali Abdullah, Mihal Karaca Ali (TT 625: 119) adlı akıncılar yaşamaktaydı. Akkadın köyünde ise (daha sonraki kayıtlarda köy Akkadınlar şeklinde geçmektedir) Saltık Yunus, Hızır Bali Saltuk, Hızır Saltuk, Âşık Cafer, Kel Musa, Taşkın Musa, Mehmed Taşkın, Abdullah Ömer, Bektaş Zülfikar, Timur Kurd, Mürsel Yusuf, Mehmed Kuvvet, Zülfikar Hüseyin, Pir Ali Nesimî, Kurd Ali Hüseyin, Varaka Yeni adındaki akıncıların yaşadıklarını görüyoruz (TT 625: 126). Varna nahiyesine bağlı diğer adı Piri Fakih köyü olan Mezra-yı Seydi Ali Kuyusu (TT 86: 142) köyünün sakinleri arasında ise Habib veled-i Dede Bali, Güneş veled-i Dede Bali gibi sakinlerin isimleri dikkat çekmekte-

dir. Yine Varna nahiyesinde yer alan Bağluca (Balluca) köyünde kayıtlı ilk sakinin babası Dede (Hafir veled-i Dede) olarak geçmektedir (TT 86: 104).

H- Sonuç

XVI. yüzyıla ait Dobruca yöresine ait Osmanlı tahrir defterleri göstermektedir ki, bölge nüfusunun büyük bir kısmı Müslüman Türklerden oluşmaktadır. Ayrıca Gagauz diye adlandırılan Hristiyan Türkler de bölgede mevcuttur. Müslüman Türklerin büyük çoğunluğunun Yörük geleneğini yaşatan insanlar olduğu anlaşılmaktadır. Bölgedeki Müslüman Türklerinin yaşadıkları yerleşim birimlerinin adlarından kullandıkları şahıs isimlerinden, kurdukları vakıf, tekke ve zaviyelerden İs-

lam'ın gayr-i Sünnî anlayışını benimsedikleri görülmektedir. Bu anlayışın bölgedeki tüm Müslümanlara oranının tespiti ayrı bir çalışmayı gerektirmekle birlikte nispetin oldukça büyük olduğunu şimdiden söyleyebiliriz. Çalışmamızda uçbeyleri, gâzî, akıncı, abdal, ahî, Bektaş, şah, şahkulu, ışık, âşık, derviş, turna, baba, dede, halife ve sûfî terimleriyle birlikte onomastik ve toponomik veriler kullanılarak Osmanlı tahrir defterlerinden Dobruca bölgesindeki gayr-i Sünnî İslam'ın izleri takip edilebilmektedir. Aynı metotla Balkanların pek çok bölgesinde İslam'ın izlerini takip etmenin olanaklarını Osmanlı kaynakları bize sunmaktadır.

I- Tablo 2:Yer Adları Konkordansı:

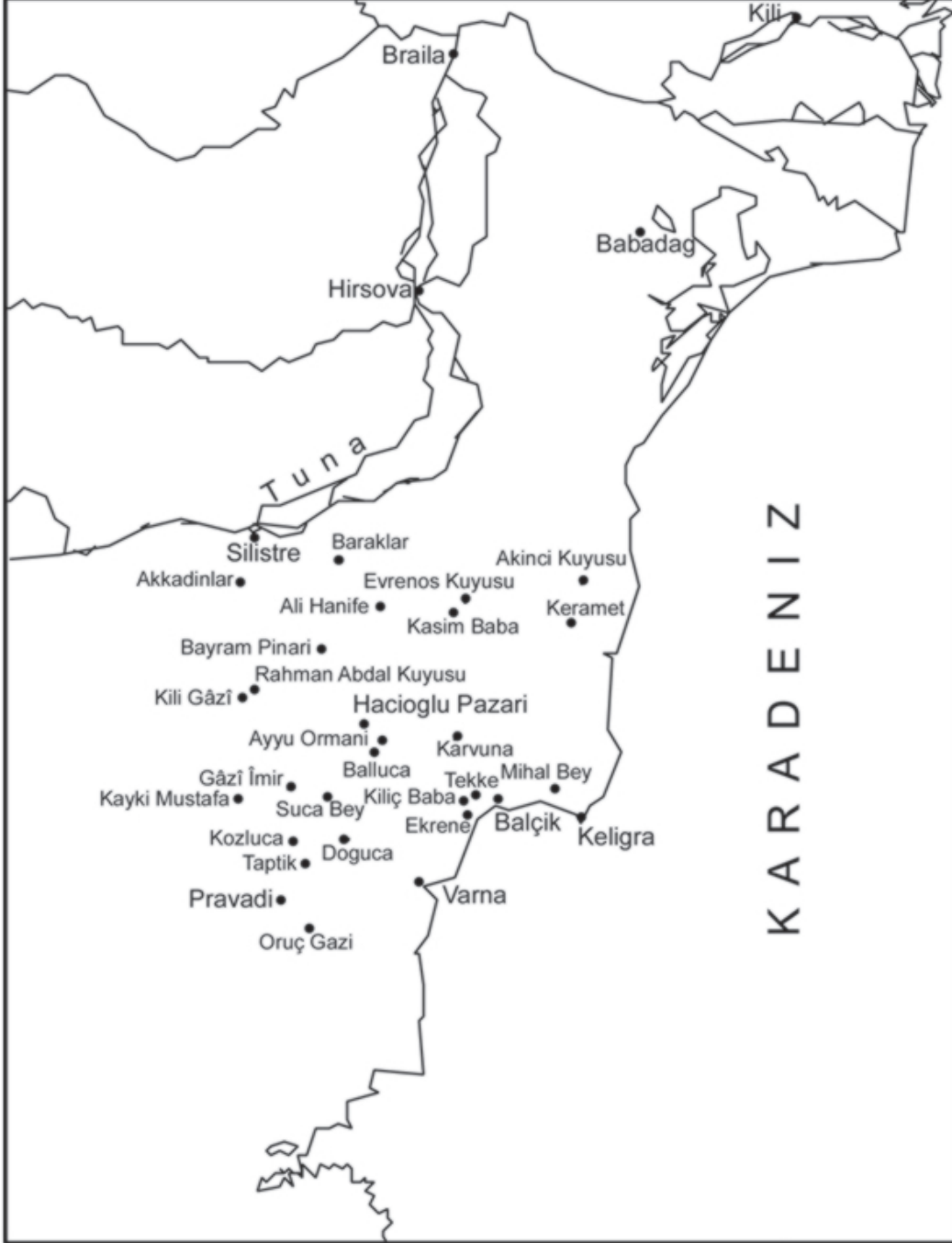
Yerleşim Birimleri	Bulgarca karşılığı ve bağlı olduğu il.	Defter No/sayfa	Açıklama
Ahî Baba		TT 370: 433	Prevadi nahiyesine bağlı köy.
Ahî Bulağı Göçü		TT 86: 33	Varna nahiyesine tabi bir mevki.
Ahî Dere		TT 561: 12, 51	Akkirman nahiyesine bağlı bir bölge.
Ahî Oğlu		TT 370: 467	Prevadi nahiyesine bağlı bir köy.
Akıncı Kulağı		TT 86: 34	Mevzi.
Akıncı Kuyusu	Graniçar/ Dobriç	TT 370: 430; TT 86, 34	
Akkadın/Akkadınlar	Dulovo/Silistre	TT 625: 126	
Ali Halife/Şaniler	Dobrevo (ex-Germantsi)/Dobriç	TT 86, 94	
Âşık Hamza/Ak Hamza		TT 370: 425	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Arnavud Kuyusu/Cemaat-ı Evrenşah		TT 86: 120	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Avunduk Kuyusu/Rahman Abdal Kuyusu/Turpçular	Orlyak/ Dobriç	TT 86: 46; TT 542: 84	
Ayyu Ormanı	Stefanovo/ Dobriç	TT86: 114	
Baba kasabası			Babadağ şehri/Romanya
Bağluca (Balluca)	Stojer/ Dobriç	TT 86: 104	
Balı Baba köyü		TT 542: 27	Silistre nahiyesine bir köy.
Baraklar	Efreytor Bakalovo	TT 625: 146	
Baş Musa Bey		TT 561: 326	Silistre nahiyesinde bir köy.
Bayezid Halife		TT 561: 27	Akkirman nahiyesine bağlı bir köy.
Bayramlı Dede/Şaban Kuyusu		TT 625: 148	Silistre nahiyesine bağlı bir köy.
Bayram Pınarı	Feldfebel-Denkovo/Dobriç	TT 625: 129	
Bektaş Kuyusu		TT 86, 75	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Bektaş Kuyusu		TT 561: 326	Silistre nahiyesine bağlı bir köy.
Boğaz Kesen		TT 542: 286; TT 561: 187	Prevadi nahiyesinde bir köy.

Yerleşim Birimleri	Bulgarca karşılığı ve bağlı olduğu il.	Defter No/sayfa	Açıklama
Börklüce Döllüğü/Börklüce/Üç Dede		TT 215: 100; TT 86: 61	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Cihan Şah köyü		TT 561: 74	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Çavlu Aşık/Bağçelü köyü		TT 86: 145	Bugünkü Dobriç'e bağlı Dıbovik köyü yakınlarında olması gereken bir köydür.
Çoban Kuyusu/Evrenos Kuyusu	Pastir/ Dobriç	TT 86: 82	
Dede Bali		TT 625: 140	Silistre nahiyesine bağlı bir köy.
Dede Pınarı köyü		TT 370: 435; TT 561: 171	Prevadi nahiyesine bağlı bir köy.
Devne Deresi	Reka Devnya		
Evrenos Kuyusu/Çoban Kuyusu		TT 86: 83	Varna nahiyesine bağlı köy.
Ferhad Halife Pınarı/Veli Halife Köyü		TT 370: 411; TT 215: 62	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Gâzi Baba mahallesi		TT 86: 62	Hacıoğlu Pazarcık yani bugünkü Dobriç'in bir mahallesi.
Gâzi Bicân		TT 370: 439, 442	Prevadi nahiyesine bağlı köy.
Gâzi İmîr	Krakra/Varna	TT 625: 129	
Göç Beyi Kuyusu/Tur Ali Sûfi		TT 370: 422; TT 215: 91; TT86: 111	Dobriç iline bağlı bugünkü Branişte köyü yakınında bir köy.
Gül Beylü Köyü/Hacı Halife		TT 370: 438	Prevadi nahiyesine bağlı bir köy.
Halife Pınarı		TT 370: 424	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Hısım Dede	Yabılkovo/Dobriç	TT 370: 394	
Hüseyin Dede köyü	Dobriç şehri semti.	TT 86: 118	Bugünkü Dobriç şehriyle birleşmiştir.
Hüseyin Halife /Süleyman Halife		TT 542: 21; TT 561: 12	Akkirman nahiyesine bağlı bir köy
İsa Sûfi Yurdu		TT 370: 390	Silistre nahiyesine bağlı bir köy
İşıklar/Döllük Pınarı		TT 625: 127	Silistre nahiyesinde bir köy.
İşık Yurdu/Şuca Bey/Sucağz-köy	Voditsa/Varna	TT 86: 126	
Kara Derviş		TT 370: 413	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Karaca Evhad	Sırnets/Dobriç	TT 625: 130	
Kasım Baba	General Toşevo/Dobriç	TT 86: 144	
Karvan-1 Küçük/Kerban-1 Küçük		TT 542:86; TT 561: 63	
Karvuna	Karvuna/Dobriç		
Keligra	Kaliakra		
Keramet/Kara Ali	Bojanovo/Dobriç	TT 86: 25	
Kili Gâzi/Kili Kadı	Zırnevo/Dobriç	TT 370: 387; TT 215: 21	
Kılıç Baba/Geyikçiler	Rogaçevo/ Dobriç	TT 561: 92; TT 542: 151	
Konak Pınarı		TT 86: 167	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Kovanlık Derviş köyü	Nadejda, Ognyanovo/ Dobriç	TT 561: 92; TT542: 150	
Kozluca	Suvorovo/Varna	TT 542: 287	
Krane/Derviş Ali		TT86: 174	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Küçük Ahmet/Yörügânlar		TT 625: 140	Muhtemelen Dobriç iline bağlı Tsani Ginçevo köyü.
Küçük Hamza/ Karlı Bey Köy		TT 86: 139	Muhtemelen Dobriç'e bağlı Prespa köyü.
Mahalle-i Dede Köy	Dobridol/Varna	TT 561: 324	
Mahmud Sûfi		TT 370: 410	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Malış Köyü		TT 86: 156	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Malış Mezrası		TT 86: 156	Malış köyü yakınında bir mezra.

Yerleşim Birimleri	Bulgarca karşılığı ve bağlı olduğu il.	Defter No/sayfa	Açıklama
Mezra-yı Seydi Ali Kuyusu/Piri Fakih Köyü		TT 86: 142	Muhtemelen Dobriç iline bağlı Kamen köyü.
Mihal Bey Pınarı/Mihal Bey	Bojurets/ Dobriç	TT 86: 76	
Muslu Akıncı Kulağı		TT 86: 33	Varna nahiyesine bağlı bir yer.
Mürsel Halife köyü		TT 542: 19; TT 561: 10	Akkirman nahiyesine bağlı bir köy.
Oruç Gâzî	Yunak/Varna	TT 370: 445	
Rahman Aşıklar		TT 625: 119	Silistre nahiyesine bağlı bir köy.
Rahman Işık		TT 370: 384	Silistre nahiyesine bağlı bir mezraa.
Saru Sûfi Kuyusu		TT 370, 421	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Salih Dede		TT 370: 409	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Sofular		TT 625: 134	Silistre nahiyesine bağlı köy.
Şah Melek Köyü		TT 561: 187	Prevadi'ye bağlı bir köy.
Şah Kulu Çökeli		TT 86: 113	Dobriç'e bağlı Trigortsı yakınında bir köy.
Taptık	Kipra/Varna	TT 86: 166	
Tekke	Obroçište		
Turhan Sûfi Kuyusu		TT 86: 81	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Tur Ali Dede köyü		TT 561: 158	Prevadi'ye bağlı bir köy.
Turna köyü		TT 86: 114	Batova nehrinin ağzına yakın bir köydür.
Yakub Sûfi		TT 370: 421; TT 561: 110	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Yenice Doğan Oğlu Kuyusu/Adem Halife		TT 86: 128	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Yenice Köy/Kaykî Mustafa Köyü	Şumnu'ya bağlı Stoyan Mihaylovski köyü	TT 542: 287	Prevadi nahiyesinde bir köy.
Yörük Ahmet		TT 370: 409	Hırsova nahiyesine bağlı bir köy.
Yörük/ Yörük Ali		TT 542: 153; TT 561: 93	Varna nahiyesine bağlı bir köy.
Yörük İlyas		TT 370: 441	Prevadi nahiyesine bağlı bir köy.
Yörük Kulfal Mezrası Köyü/Karlı Bey Köyü		TT 86: 90	Varna nahiyesine bağlı bir köy.

J- Harita:

XVI. Yüzyılda Dobruca Yöresinde Gayr-ı Sünni İslam Anlayışının Görüldüğü Yerler

KAYNAKLAR

Arşiv kaynakları

Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi

TT 83

TT86

TT 561

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

TT 370

TT 542

TT 215

ACAROĞLU, M. Türker (2006): *Bulgaristan'da Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.

AKTEPE, Münir: "Babadağ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 4. İstanbul.

ALBAYRAK, Nurettin (1991): "Âşık", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 3. İstanbul.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (éd.): *370 numaralı Muhāsebe-i vilāyet-i Rūm-ili Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkıbasım*, vol. 1-2, Ankara, 2001-2002.

BARKAN, Ö. Lütfi (1942): "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 2.

BELDİCEANU-Steinherr (1999): "Osmanlı Tahrir Defterlerinde Seyyid Ali Sultan: Heterodoks İslam'ın Trakya'ya Yerleşmesi", *Sol Kol Osmanlı Egemenliğinde Via Egnatia (1380-1389)*, ed. Elizabeth A. Zachariadou, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

DOĞRU, Halime (2000): XVIII.-XIX. Yüzyıllar Arasında Rumeli'de Sağ Kolun Siyasî, Sosyal, Ekonomik Görüntüsü ve Kozluca Kazası, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

EMECEN, Feridun (1990): "XVI. Asırda Balkanlar'ın Kuzeydoğu Kesiminde İskân Tipleri ve Özellikleri Hakkında Bâzı Notlar", V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi, Tebliğler, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

EYİCE, Semavi (1967): "Varna ile Balçık Arasında Akyazılı Sultan Tekkesi", *Belleten*, c. XXXI/sayı 121-124.

GUEORGUIEVA, Cvetana (1998): "La structure de l'habitat bulgare aux XVIe-XVIIe siècles", *Études balkaniques*, 1-2.

İNALCIK, Halil (2008): "Osmanlı Devleti'nde Uç (Serhat)lar", *Doğu-Batı Makaleler II*, Ankara, Doğu-Batı Yayınları.

İNALCIK, Halil (2009): "Otman Baba ve Fatih Sultan Mehmed", *Doğu-Batı Makaleler I*, Ankara, Doğu-Batı Yayınları.

KARPAT, Kemal (1994): "Dobruca", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 9, İstanbul.

KAYAPINAR, Ayşe (2005): "Kuzey Bulgaristan'da Gazi Mihaloğulları Vakıfları (XV.-XVI. yüzyıl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Journal of Social Sciences*, c. 2005-1/sayı 10.

KAYAPINAR, Levent (2004): "Osmanlı Uç Beyi Evrenos Bey Ailesinin Menşei, Yunanistan Coğrafyasındaki Faaliyetleri ve Eserleri", *A.İ.B.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Journal of Social Sciences*, c. 1/sayı 8.

KORKMAZ, Esat (2005): *Alevîlik ve Bektaşîlik Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Anahtar Kitaplar.

- MELİKOFF, Irène (2009): *Uyur idik Uyardılar, Alevîlik-Bektaşîlik Araştırmaları*, İstanbul, Demos.
- MELİKOFF-Sayar, Irène (1954): *Le destân d'Umur Pacha (Düstûrnâme-i Enverî)*, Paris, Presses Universitaires de France.
- OCAK, Ahmet Yaşar (1992): *Osmanlı İmparatorluğu'nda Marjinal Sûflîlik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- OCAK, Ahmet Yaşar (2002): *Sarı Saltuk, Popüler İslam'ın Balkanlar'daki Destanî Öncüsü*, Ankara, Türk Tarih Kurumu.
- KILIÇ, Filiz, Mustafa ARSLAN, Tuncay BÜLBÜL (2007): *Otman Baba Velayetnâmesi*, Tenkitli Metin, Ankara.
- ULUDAĞ, Süleyman (1991): "Baba", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 4, İstanbul.
- ULUDAĞ, Süleyman (1994): "Dede", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 9, İstanbul.
- WITTEK, Paul (1952): "Yazijioghlu 'Ali on the Christian Turks of the Dobruja", *Bulletin of Oriental and African Studies*. XIV/3.

DIE SPUREN DES NICHT-SUNNITISCHEN ISLAM IN DER REGION DOBRUCA IM 16. JHDT.

Ayşe Kayapınar

Zusammenfassung

Beginnend mit dem IV. Jh. war die Region Dobruca ein wichtiger Siedlungsort für ver-

schiedene türkische Völker auf ihren Wanderrouen. Somit begegnete die Region schon sehr früh auf türkische Kultur. Im 13. Jhdt. hatte Dobruca die ersten islamisch-türkischen Bewohner. Die Osmanische Regierung verstärkte die türkische Kultur in Dobruca. Vom 4. Jhdt. bis zum 16. Jhdt. können verschiedene Perioden der türkischen Kultur angetroffen werden. In dieser Arbeit wurde der Begriff nicht-sunnitischer Islam für den Ausdruck verschiedener Interpretationen des Islam, wie Babaitentum (Babaîlik), Kalendaritum (Kalenderîlik), Bektaschitentum, Hurufîlik, Bedreddinitum (Bedreddinîlik) und Kizilbaschtum (Kızılbaşlık), auf die in der Dobruca Region anzutreffen sind, angewendet.

In dieser Arbeit wird mit Hilfe der Grundbuchauszüge aus dem 16 Jhdt. von Stiftungen, Klein-Konventen und Unterkünften (für Zaviye = kleinere Unterkünfte für Derwische) nach Orts- und Personennamen des osmanischen Regierungsbezirks Silistra in der Region Dobruca die Spuren des nicht-sunnitischen Islam der türkischen Kultur untersucht. Die Arbeit mit neun Untertiteln wird durch eine tabellarische Liste mit entsprechenden Konkordanz der Ortsnamen, sowie samt einer Karte mit Ortsangaben vom 16. Jhdt. des nicht-sunnitischen Islam von Dobruca aufzeigt.

Schlüsselwörter: Balkan, Rumeli, Dobruca, Islam, Bektaschitentum, Osmanen.